

УДК159.9:316.6

Кириченко О.Ю.

Проблема розвитку рефлексії в молодшому шкільному віці

Анотація. Стаття присвячена проблемі розвитку рефлексії в молодшому шкільному віці, та аналізу факторів які на це впливають. Проаналізовано джерела з цієї теми, проведено діагностику рівня розвитку рефлексії в молодшому шкільному віці, графічно наведено результати діагностики, обґрунтовано та пояснено отримані результати на базі оброблених джерел.

Ключові слова: рефлексія, розвиток, молодший школяр, самозаглиблення, самоконтроль, свідомість.

Аннотация. Стаття посвящена проблеме развития рефлексии в младшем школьном возрасте, и анализу факторов которые на это влияют. Проанализированы источники по этой теме, проведена диагностика уровня развития рефлексии в младшем школьном возрасте, графически приведены результаты диагностики, обоснованы и объяснены полученные результаты на базе обработанных источников.

Ключевые слова: рефлексия, развитие, младший школьник, самоуглубление, самоконтроль, сознание.

A. Y. Kirichenko. The problem of development of reflection in primary school age

Abstract. The article is devoted to the development of reflection among primary school pupils, and analyze factors which affect it. Analyzed sources on the subject, diagnosed the developmental level of the reflection in the primary school, graphically depicts the results of diagnostic justified and explained the results obtained on the basis of the processed sources.

Keywords: reflection, development, primary school pupils, self-enrichment , self-control, consciounes.

Постановка проблеми: неоднозначне ставлення до визначення рівня розвитку рефлексії саме у молодших школярів.

Метою статті є продіагностувати та визначити рівень розвитку рефлексії молодших школярів.

Аналіз досліджень: Раніше рефлексія була лише пояснювальним принципом функціонування психічних процесів в роботах Б. Р. Ананьєва, П. П. Блонського, Л. С. Виготського, А. Н. Леонтьєва, С. Л. Рубінштейна та інших дослідників, тепер вона виступає ще й особливим психологічним предметом експериментального вивчення у роботах сучасних дослідників: Н. М. Апетик, Безверхий О. С., Романова У. В., В. І. Житарюк, Лапченко І. О., Онисюк О. А., Павелків Р. В., Н. О. Яцюк.

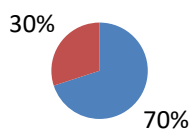
Виклад основного матеріалу: Рефлексія – звернення уваги суб'єкта на самого себе, на результати власної діяльності, а також будь-яких їх переосмислення. Вік від 6 до 11 років є початком соціального розвитку дитини. Він переходить на нову ступінь навчання, яке не тільки є більш систематичним, але і кардинально змінює його роль в соціумі. Усвідомлене формування міжособистісних відносин є пусковим механізмом для розвитку рефлексії. Однак у разі відсутності рефлексії у цьому віці або її недостатнього розвитку дитина не

зможе адаптуватися до нових умов навчання, не зможе стати повноцінним членом соціуму і продуктивно в ньому функціонувати. Саме тому виникає потреба поглибити та проаналізувати вже існуючі знання з цієї теми. Отриманні результати цього дослідження допоможуть сформуванню найбільш ефективних методів та підходів до навчання дітей молодшого шкільного віку. Міріманова М. С. стверджує, що «У сучасних розробках проблема рефлексії розглядається, принаймні, у трьох напрямках: при вивченні мислення, самосвідомості особистості, також спільних дій та їх координації. Здатність мислити про те, як мислю, знати, що знаю.» [1]. Видатний психолог і дослідник Л.С. Виготський підкреслював, що свідомість виникає лише з появою самосвідомості і вищих вольових регулюючих механізмів [2]. Процес відображення результатів події і принципів цих дій з їх подальшим включенням в самоконтроль і саморегуляцію діяльності й спілкування називають рефлексивним механізмом [3]. Рефлексія – новоутворення психіки молодшого школяра, що виявляється у його здатності до самоаналізу розумової діяльності та поведінки. [4].

Дослідження проводилося у Криворізькій спеціалізованій загальноосвітній школі I-III ступенів № 20 з поглибленим вивченням німецької мови у листопаді 2017 року. Загальна вибірка складала 20 досліджуваних у п'ятому класі. Теж саме дослідження було проведено у Криворізькій загальноосвітній школі I-III ступенів № 23 у листопаді 2017 року, також у п'ятому класі. Загальна вибірка складала 18 досліджуваних. Дослідження рівня сформованості рефлексії у молодшому шкільному віці було проведено методом тестування. Методика належить І.Е. Рукавишніковій (модифікована нами) та слугує для визначення рівня сформованості рефлексії. За результатами дослідження проведеного в двох школах, можна зробити висновок, що переважаюча більшість учнів обох класів має високий рівень розвитку рефлексії, менша частина учнів мають середній рівень розвитку рефлексії. Учні що мають низький рівень розвитку рефлексії виявлено не було. Серед учнів двадцятої школи, чотирнадцять з двадцяти мають високий рівень розвитку рефлексії і тільки шість мають середній рівень розвитку цього новоутворення. Стосовно учнів двадцять третьої школи дванадцять з вісімнадцяти учнів мають високий рівень розвитку рефлексії і у шести учнів виявлено середній рівень розвитку рефлексії. Учні з низьким рівнем здатності до самозаглиблення не виявлено. Результати представлені у вигляді діаграм.

Відсоткове співвідношення рівня розвитку рефлексії у молодшому шкільному віці (КСЗШ №20)

■ Високий рівень розвитку рефлексії ■ Середній рівень розвитку рефлексії

Діаграма 1.1 «Відсоткове співвідношення рівня розвитку рефлексії у молодшому шкільному віці (КСЗШ №20)»

Відсоткове співвідношення рівня розвитку рефлексії у молодшому шкільному віці (КЗШ №23)

Діаграма 1.2: «Відсоткове співвідношення рівня розвитку рефлексії у молодшому шкільному віці (КЗШ №23)»

На основі наведених вище результатів, можна помітити, що рівень розвитку рефлексії в учнів різних шкіл, приблизно однаковий. Варто відзначити важливий факт того, що тестування було проведено майже в самому кінці даної вікової категорії (молодшого школяра), а це означає, що дане новоутворення є вже досить розвинутим і має фіксовану позицію в діяльності учнів. Показники такого високого рівня можуть бути обумовлені тим, що діти успішно пройшли період адаптації і з допомогою вчителя прийняли, встановили і розвинули це новоутворення, яке є ключовим у процесі становлення особистості. Уміння керувати увагою і зосереджувати її на певних діях або предметах, активізується у вигляді концентрації, яка згодом буде необхідна для спрямованого самоаналізу. Рефлексія може виступати інструментом для досягнення певної мети, як допоміжне вміння що сприяє оволодінню новими психологічними механізмами які впливають на становлення особистості, також рефлексія може виступати як засіб самовдосконалення та саморозвитку. Таким чином це допомагає школяреві краще організувати свою діяльність, прискорити процес самовдосконалення, розкрити свій творчий потенціал, вільніше висловлювати свої почуття. Продуктивне функціонування усіх психологічних процесів, новоутворень не відбувається самостійно. Це безумовно супроводжується пильним наглядом вчителя, який виконує важливу роль у житті школяра та його становленні як особистості. Рефлексія також може бути потужним джерелом пізнання самого себе, поштовхом до прогресу та змін. Найважливіша здатність рефлексивної діяльності в тому, щоб від автоматизму перейти до усвідомленості. Отже, рефлексія це здатність людського мислення до критичного самоаналізу, яка є необхідною для подальшого розвитку учня, та вершиною свідомості, яка на різних етапах розвитку все більше і більше впливає на життя особистості. Наприкінці можна сказати, що мета вивчити розвиток рефлексії у молодших школярів досягнута, завдання виконані, дослідження успішно проведене і оброблене.

Список використаної літератури

1. Міріманова М.С. Рефлексія як системний механізм розвитку // Розвиток дослідницької діяльності учнів: Методичний збірник / Міріманова М.С. –М.: Народна освіта, 2001. С. – 88-98;
2. Виготський Л.С. Історія розвитку вищих психічних функцій // Збірник творів: у 6 т. / Виготський Л.С. – М.: Педагогіка/, 1983. Т. 3;
3. Савчин М. В. Вікова психологія / М. В. Савчин, Л.П. Василенко. - К.:Академвидав, 2006 – С. – 360.
4. Давидов Ст. А./ Слободчиков В. І., Цукерман Р. А., Молодший школяр як суб'єкт навчальної діяльності / Давидов Ст. А., Слободчиков В. І., Цукерман Р. А. / Питання психології. – 1992. –№ 3-4. – С.– 14-19.